

УДК 37.371.1:615.1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ МОНІТОРИНГУ ЯКОСТІ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ СТУДЕНТІВ ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ «ФАРМАЦІЯ» В УНІВЕРСИТЕТАХ КРАЇН СХІДНОЇ ЄВРОПИ

Буданова Л.Г., к. пед. н.,
доцент кафедри іноземних мов
Національний фармацевтичний університет

Проаналізовано основні тенденції розвитку системи вищої освіти в деяких країнах Східної Європи; досліджено теоретичні основи моніторингу якості навчальних досягнень майбутніх фармацевтів в університетах країн Східної Європи. Найважливішим моментом нової освітньої моделі у країнах Східної Європи є те, що університет в ній стає центром всієї системи. Провідною тенденцією у країнах Східної Європи стає зростання студентської мобільності. Аналіз особливостей вищої фармацевтичної освіти зарубіжних країн допоможе простежити тенденції та адаптувати деякі освітні моделі до українських умов.

Ключові слова: тенденція, якість навчальних досягнень, моніторинг, освітня модель, студентська мобільність, фармацевтична освіта.

Проанализированы основные тенденции развития системы высшего образования в некоторых странах Восточной Европы. Исследованы теоретические основы мониторинга качества знаний будущих фармацевтов в университетах стран Восточной Европы. Важнейшим моментом новой образовательной модели в странах Восточной Европы является то, что университет в ней становится центром всей системы. Ведущей тенденцией в странах Восточной Европы становится рост студенческой мобильности. Анализ особенностей высшего фармацевтического образования зарубежных стран поможет проследить тенденции и адаптировать некоторые образовательные модели к украинским условиям.

Ключевые слова: тенденция, качество знаний, мониторинг, образовательная модель, студенческая мобильность, фармацевтическое образование.

Budanova L.G. THEORETICAL BASIS OF MONITORING OF EDUCATIONAL KNOWLEDGE QUALITY FOR STUDENTS TRAINING IN SPECIALTY «PHARMACY» IN EASTERN EUROPE UNIVERSITIES

The article deals with basic trends in development of higher education in some countries of Eastern Europe. It has been investigated theoretical bases of monitoring of educational knowledge quality for future pharmacists studying in Eastern Europe universities. The most important aspect of new educational model in Eastern Europe is university becoming center of system. The leading trend in Eastern Europe is students' mobility growth. Analysis of higher pharmaceutical education abroad will help track trends and adapt some educational model to Ukrainian conditions.

Key words: trend, quality of knowledge, monitoring, educational model, students' mobility, pharmaceutical education.

Постановка проблеми. Системи освіти в країнах Східної Європи створювались та розвивались під сильним впливом освітньої системи Радянського Союзу, успадкованої й Україною. Тому дослідження змісту, цілей, завдань, основних тенденцій розвитку фармацевтичної освіти може стати плідним щодо застосування у відповідній практиці в нашій країні.

Ступінь розробленості проблеми. Проблеми професійної підготовки майбутніх фахівців висвітлюються у багатьох науковців. Серед них слід назвати таких вітчизняних і зарубіжних фахівців, як: Л. Артемчук, І. Булах, О. Волосовець, В. Бондар, М. Євтух, В. Бакуменко, А. Кобець, В. Черних, Б. Кларк та ін.

Формулювання мети наукової праці – дослідити теоретичні основи моніторингу якості навчальних досягнень майбутніх

фармацевтів в університетах країн Східної Європи.

Виклад основного матеріалу. Система освіти сьогодні стає найважливішим інструментом у процесі досягнення нового якісного стану суспільства та його головних механізмів: економічних, політичних, соціальних, культурних, демографічних.

З огляду на це вважаємо необхідним проаналізувати особливості фармацевтичної освіти в університетах країн Східної Європи, які розпочали реконструкцію своїх освітніх систем лише на початку 90-х р. р. водночас із періодом становлення незалежної України. Виходячи зі специфіки кожної країни, йдеться не про механічне перенесення моделей моніторингу якості навчальних досягнень майбутніх фахівців фармацевтичної галузі, а про творче використання сукупності аспектів та виявлених

закономірностей даного процесу в освіті країн Східної Європи, які можуть бути адаптовані до українських умов.

Дослідження наукових праць науковців свідчать, що найважливішим моментом нової освітньої моделі у країнах Східної Європи є те, що університет у ній стає центром всієї системи.

Сьогодні системи вищої освіти країн Східної Європи характеризуються намаганням наблизитися до західних освітніх моделей. Це підтверджується низкою таких тенденцій, як: зміна критеріїв вступу до ВНЗ; самостійне визначення змісту навчальних програм та організації навчального процесу; викорінення номенклатурної системи призначення на академічні посади; створення органів колективного управління за участю викладачів та студентів; заміна політичної звітності вищої школи на економічну; посилення про-

цесу диверсифікації систем вищої освіти; незалежність міжнародних академічних зв'язків від політичних та ідеологічних завдань [1; 4].

Провідною тенденцією у країнах Східної Європи стає зростання студентської мобільності. Система фармацевтичної освіти в країнах Східної Європи зазнає суттєвих змін не лише кількісних, а й якісних. Збільшується обсяг молоді, охопленої навчанням, і терміни освіти, ускладнюються її завдання [2, с. 34]. Доцільнішим стає тривале навчання, післядипломна освіта з метою отримання найвищого професійного рівня. Більшість східноєвропейських країн запровадили систему вищої освіти, яка полягає в послідовному здобутті ступенів «бакалавр», «магістр» і «доктор наук».

Аналіз основних тенденцій розвитку систем вищої фармацевтичної школи свідчить про те, що найважливішими компонентами

Таблиця 1.1.

**Порівняльний аналіз навчальних планів
першого року навчання у Польщі та Угорщині**

Програма навчання		Заняття			ECTS кредит
		Лекції	Прак-ні заняття	Сем-кі заняття	
Обов'язкові дисципліни					
1	Анатомія людини	15	15	-	2
2	Біофізика	-	30	-	2
3	Біологія та основи генетики	15	45	-	4
4	Фармацевтична ботаніка	30	60	-	6
5	Загальна та неорганічна хімія	45	75	-	8
6	Органічна хімія	30	-	-	2
7	Математика та статистика	-	45	-	3
8	Історія філософії	-	15	-	1
9	Соціологія	-	15	-	1
10	Англійська мова	-	60	-	4
11	Фізичне виховання	-	60	-	4
37 кредитів					
Дисципліни за вибором					
1	Сучасні методи діагностики генетично успадкованих захворювань	-	-	15	1
2	Лікарські рослини в природних умовах і їх вирощування	-	-	15	1
3	Органічна хімія – введення	-	-	15	1
4	Культурна антропологія	-	15	-	1
5	Соціо-політичні системи сучасного світу	-	15	-	1
6	Обчислення аналітичної хімії	-	-	15	1
7	Математична статистика	-	-	15	1
8	Відносини між структурою і швидкістю органічних структур	15	-	-	1
9	Фізичне виховання	-	30	-	2
10 кредитів					
Всього необхідно отримати 45 кредитів для закінчення першого року навчання у Польщі (37 кредитів із обов'язкових дисциплін та 8 кредитів із дисциплін за вибором).					

освітнього процесу при підготовці майбутніх фармацевтів є:

– наявність системи сертифікації та ліцензування діяльності фахівця, яка застосовує стандартизовані методи управління якістю професійної компетентності, що прийнято у більшості розвинених країн світу;

– цілеспрямована міжнародна інтеграційна політика у сфері фармацевтичної (медичної) освіти;

– інноваційна діяльність у галузі фармацевтичної освіти, що ініціює запровадження нових методів управління якістю підготовки фахівців.

Викладене зумовлює необхідність більш детального аналізу вищої освіти, у т. ч. фармацевтичної, та з'ясування основ моніторингу якості навчальних досягнень в окремих східноєвропейських країнах.

В Угорщині в 1990 році система вищої освіти складалася з коледжів професійної освіти та університетів академічного профілю. Швидкий процес реформування вищої освіти в Угорщині розпочався в середині 90-х р. р [6]. За оцінкою експертів, він був самим значним за всю історію угорської вищої школи. Якщо в 1993 році було зареєстровано 25 університетів, то на даний час національна система складається з 18 університетів. Крім того, в Угорщині відкрились 2 приватних та 5 католицьких університетів [3].

Університети наділені правом самостійно видавати встановлені державою дипломи без участі в цьому процесі незалежних екзаменаційних рад. Моніторинг якості навчальних досягнень студентів університети проводять на локальному рівні (навчального закладу). Моніторинг фіксується у вигляді системного узагальнення діяльності навчального закладу щодо досягнення поставленої перед ним мети, а також діяльності та успішності кожного студента, формується прогностична інформація у психолого-педагогічній інтерпретації.

Якість системи вищої освіти в Угорщині контролюється «на виході» інституційними органами управління вищою освітою та службою зайнятості. Централізовано оцінкою якості вищої освіти в Угорщині займаються Рада вищої освіти і науки при Міністерстві освіти та Угорський акредитаційний комітет [4].

Система освіти в Польщі складається з навчальних закладів, які надають базову середню та вищу освіту. До перших належать дитячі садки, середні школи, гімназії, а також муніципальні школи, художні і т. д. До других – університети, академії та заклади, що мають сертифікат вищої школи. Освітні заклади у Польщі знаходяться під юрисдикцією Міністерства національної освіти та Міністерства науки та вищої освіти [5].

У Польщі розробка нових напрямків освітньої політики проходила в умовах глибо-

Таблиця 1.1. (продовження)

**Фармацевтичний факультет медичного університету
Земмельвайса, Сегед, Угорщина Перший курс 1 семестр 2 семестр**

1 семестр				2 семестр			
№	Дисципліна	Кількість годин на тиждень		№	Дисципліна	Кількість годин на тиждень	
		Теорія	Практика			Теорія	Практика
1.	Фізика – біофізика	2	2	1.	Фізика – біофізика	2	2
2.	Історія фармації	2	-	2.	Загальна та неорганічна хімія	3	-
3.	Математика	2	2	3.	Кількісний хімічний аналіз	2	4
4.	Загальна та неорганічна хімія	2	4	4.	Якісний хімічний аналіз	2	5
5.	Фармацевтична біологія	2	2	5.	Біостатистика	1	1
6.	Угорська мова	-	4	6.	Анатомія	2	1
7.	Англійська мова	-	2	7.	Угорська мова	-	4
8.	Латинська мова	-	2	8.	Англійська мова	-	2
9.	Інформатика	-	2				
10.	Перша допомога	1	1				
	Всього		32		Всього		31
Для закінчення першого курсу на фармацевтичному факультеті Угорщини необхідно отримати 63 кредити							

ких соціально-політичних та економічних перетворень, переходу до ринкової економіки, зміни характеру праці, що вимагало високого рівня освіти, ініціативності та підприємництва в роботі. В 1990-х р.р. відбулося скорочення прямого втручання держави в галузь освіти. Сьогодні в ВНЗ державного сектору створені нові структурні підрозділи (департаменти, інститути, міждисциплінарні програми), введені різні рівні освіти – бакалавр, магістр, доктор, а також різні форми неперервної освіти [1; 8]. Крім того, за зразком США введена система залікових одиниць, яка дозволяє змінювати напрямки підготовки, припиняти навчання та поновлювати його у зручний час, переходити до інших ВНЗ Східної Європи чи на інші факультети. Протягом останнього десятиріччя у ході реформування вищої освіти в Польщі

відзначали такі зміни у сфері освітнього моніторингу:

- децентралізація і демократизація управління освітою;
  - підвищення автономії ВНЗ;
  - громадський контроль за рішеннями міністерств, розподілом коштів бюджету, діяльністю ВНЗ;
  - повна ліквідація монополії держави на створення навчальних програм і підручників;
  - вільна навчальна і економічна діяльність вищих навчальних закладів [6].
- На відміну від первісної моделі вищої освіти, яка була підпорядкована державній і партійній владі, у діючій моделі беруться до уваги соціальні фактори, а контроль за якістю освіти відіграє істотну роль.

Розглянемо тенденції здобуття вищої фармацевтичної освіти на прикладі кра-

Таблиця 1.2.

**Фармацевтичний факультет медичного університету
імені Карола Марцинковського, Познань
П'ятий курс**

Програма навчання	Заняття			ECTS кредит	
	Лекції	Практичні заняття	Семінарські заняття		
Обов'язкові дисципліни					
1.	Біофармація	-	15	-	1
2.	Загальна етика	15	-	-	1
3.	Професійна етика	-	-	15	1
4.	Гігієна та епідеміологія	-	20	10	2
5.	Фармацевтичне право	-	-	30	2
6.	Фармакоекономіка	10	20	-	2
7.	Практична фармація по громадській та госпітальній фармації	-	45	15	6
8.	Фармацевтична технологія лікарських засобів	15	15	-	3
9.	Семінари, присвячені написанню дипломної роботи	-	175	-	20
10.	Дослідницький проект для дипломної роботи	-	200	-	20
58 кредитів					
Вибіркові дисципліни					
1.	Методологія написання дипломного проекту	-	-	15	1
2.	Робота з комп'ютерною програмою KAMSOFТ	-	15	10	1
2 кредити					
Всього необхідно отримати 60 кредитів на фармацевтичному факультеті медичного університету імені Карола Марцинковського для закінчення п'ятого року навчання (55 кредитів із обов'язкових дисциплін та 2 кредити із дисциплін за вибором). Також для отримання диплома магістра фармації необхідно пройти шестимісячний курс підвищення кваліфікації (960 годин).					

їн Східної Європи: Польщі та Угорщини. У Польщі нараховується 310 приватних університетів і коледжів, та 138 державних вищих навчальних закладів. У Польщі вищу фармацевтичну освіту можна здобути у медичному університеті на фармацевтичному факультеті, м. Гданськ; у медичному університеті у школі фармації, м. Лодзь; у Варшавській медичній академії на фармацевтичному факультеті; у Ягиллонському університеті на факультеті фармації та медичної аналітики; у Вроцлавському медичному університеті на фармацевтичному факультеті; у медичному університеті імені Карола Марцинковського на фармацевтичному факультеті. В Угорщині можна отримати фармацевтичну освіту у медичному університеті Альберт Сент Георги на фармацевтичному факультеті, м. Сегед; у медичному університеті Земмельвайса на фармацевтичному факультеті; у Печському медичному університеті на фармацевтичному факультеті.

Навчальні плани на отримання кваліфікації магістр фармації наведено у табл. 1.1. та 1.2.

Порівняльний аналіз навчальних планів п'ятого року навчання у Польщі та Угорщині, див. табл.1.2.

Як бачимо, для отримання фармацевтичної освіти обов'язково слід пройти виробничу практику. В Польщі протягом 6

місяців, а в Угорщині протягом 1 року та 2 місяців.

Державна політика східноєвропейських країн у галузі освіти, у т. ч. фармацевтичної, значною мірою спрямована на стимулювання її розвитку. Це, перш за все, прагнення надати рівні можливості на здобуття освіти всім громадянам; створення умов для залучення молоді до надбань світової науки і культури при збереженні національних традицій в освіті; орієнтація освіти на всебічний розвиток особистості, розвиток самостійності, ініціативи, творчої індивідуальності; посилення уваги до проблем інформатизації освіти; швидке реагування на потреби часу, економіки, суспільства; відповідне орієнтування змісту освіти та виховання; різнобічна фінансова підтримка розвитку освіти.

Висновки. Отже, моніторинг якості навчальних досягнень студентів в університетах Східної Європи – це система збирання, обробки, зберігання і розповсюдження інформації про якість навчальних досягнень студентів, яка дає можливість висловлювати судження про стан навчального процесу в будь-який момент часу і може забезпечити прогнозування його розвитку.

Сьогодні перед вищою фармацевтичною освітою України стоїть нелегке завдан-

Таблиця 1.2. (продовження)
**Фармацевтичний факультет медичного університету
Земмельвайса, Сегед, Угорщина
П'ятий курс**

9-10 семестри			
№	Дисципліна	Кількість годин на тиждень	
		Теорія	Практика
	Основи клінічної терапії	3	2
	Фармакодинаміка	3	3
	Фармацевтична опіка	-	3
	Клінічна фармація та траволікування	2	-
	Спеціальні курси *	8	
	Дипломна робота	-	10
	Всього	36	

Спеціальні курси *

а) курс суспільної фармації:

- траволікування – 2 год.;
- фармацевтична психологія – 2 год.;
- радіофармацевтика – 2 год.;
- біокосметика – 2 год.;

б) клінічна фармація:

- фармація у лікарнях – 2 год.;
- клінічна лабораторна практика – 2 год.;
- радіофармацевтика – 2 год.;
- фармацевтична психологія – 2 год.

Протягом 16 тижнів студенти фармацевтичних факультетів працюють в якості клерка: 12 тижнів у громадських аптеках, 4 тижні на фармацевтичній фабриці, галеновій лабораторії, на кафедрі університету або в лікарняній аптеці.

ня переходу до нового мислення, впровадження основних положень європейської освіти, осмислення сутності передбачуваних реформ. Подальший аналіз особливостей вищої фармацевтичної освіти зарубіжних країн допоможе простежити тенденції та адаптувати до українських умов сучасні освітні моделі при підготовки фахівців фармацевтичної галузі.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Кобець А.С. Основні тенденції розвитку національних систем вищої школи в рамках Болонського процесу. – 2009. – 10 с.

2. Савина А.К. Польша : образовательная политика государства для XXI в. / А.К. Савина // Педагогіка. – 2002. – № 8. – 80 с.

3. Catalysing Innovation in Knowledge Triangle: Practices from EIT Knowledge and Innovation Communities. [Електронний ресурс] // European Institute of Innovation & Technology.

4. Horizon 2020 – Framework Programme for Research and Innovation – European Commission. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ec.europa.eu/research/horizon2020/index_en.cfm.

5. Maly rocznik statystyczny Polski 2002, Warszawa. – 2002.

6. Thomas von Ahn. Higher education in Hungary. Forum EAIE. Winter 2005.vol.7, № 3.

УДК 371.3

ФОРМУВАННЯ В УЧНІВ З ПОРУШЕННЯМИ СЛУХУ ГЕОГРАФІЧНИХ ПОНЯТЬ

Бурлака О.В., старший вчитель географії
Хмельницька спеціальна загальноосвітня школа № 33

У статті висвітлено процес якісного формування географічних понять в учнів з порушеннями слуху в процесі шкільного навчання. Розкрито значення самого терміну «поняття» та групи, на які поділяються всі географічні поняття. Підкреслено важливість використання різноманітного наочного матеріалу, який у тісному взаємозв'язку з різними засобами навчання сприяє розумінню учнями певних об'єктів та явищ природи, дозволяє ущільнити зміст теми підручника чи розповіді вчителя, стимулює пізнавальну діяльність учнів усього класу та вивільняє час для закріплення нової теми. Підкреслено чітку послідовність дій, за допомогою яких відбувається якісне формування географічних понять в учнів з порушеннями слуху.

Ключові слова: географічні поняття, діти з порушеннями слуху, загальні поняття, засоби навчання, одиничні поняття.

В статье отражен процесс качественного формирования географических понятий в учащихся с нарушениями слуха в процессе школьного обучения. Раскрыто значение самого термина «понятие» и группы, на которые делятся все географические понятия. Подчеркнута важность использования разнообразного наглядного материала, который в тесной взаимосвязи с различными средствами обучения способствует пониманию учащимися определенных объектов и явлений природы, позволяет уплотнить содержание темы учебника или рассказа учителя, стимулирует познавательную деятельность учащихся всего класса и высвобождает время для закрепления новой темы. Подчеркнута четкую последовательность действий, с помощью которых происходит качественное формирование географических понятий в учащихся с нарушениями слуха.

Ключевые слова: географические понятия, дети с нарушениями слуха, единичные понятия, методы обучения, общие понятия.

Burlaka O.V. FORMATION OF UCHASCHYHSYA WITH ABUSE HEARING GEOGRAPHICAL CONCEPTS

In article qualitative process of formation of geographical concepts in students with hearing impairments in school. Reveals meaning of term «concept» and group to which divided all geographical concept. The formation of students with hearing geographical concepts starts with correct classification of concept, which will contribute to further qualitative assimilation and use it in their practice by uchnyamy. Proses development of students' geographical concept is not only assimilation of new material in class, but also and use of new znanu their practice.

Key words: children with hearing impairment, general concepts, geographical concept, individual concepts, training.